

GLOBAL RESA

ATT RESA I VÄRLDEN

PARADIS & HELVETE

TEXT & FOTO: DANIEL BREECE

Sri Lanka är en resedestination av episka mått. Det finns mängder med sevärdheter, ett rikt djurliv, gott om sol och fantastiska stränder. Men vardagslivet på den tårformade ön överskuggas fortfarande av den 26 år långa konflikten och en auktoritär regim.

Sanden bränner under fötterna och havsbrisen skänker ingen svalka. Jag söker mig till skuggan under en kokospalm på en strand i kuststaden Tangalle och blickar ut över havet. Vågor som ostört färdats hela vägen från Antarktis rusar med ett örönbäövande dån in mot revet strax utanför den kilometerlånga stranden.

Bortom revet, en timmes båtresa ut i havet, ligger en av världens bästa platser för närbildkontakt med blåvalar. I nationalparken Yala några timmar inåt land kan man ta steget in i vad som mest liknar en scen ur djungelboken där safariturer bjuder

på elefanter, krokodiler och, med lite tur, leoparder.

Vägen dit, och de flesta andra vägar i Sri Lanka, är inget annat än ett kaos med en salig blandning av hetsiga busschaufförer, tuk-tuks, cyklar och bilar. Väljer man i stället tåget är det som att kastas 50 år tillbaka i tiden och resan mellan teplantagerna i bergen och risfälten i låglandet går med långsamma och skramliga, men charmiga, tåg.

Männen, vare sig de jobbar som betonggjutare, fiskare eller tågkonduktörer, är alla klädda i byxor och skjorta. Kvinnorna i saris eller kjol och blus. Tidiga morgnar och eftermiddagar syns långa rader med fnissande pojkar och flickor i prydliga skoluniformer. Överallt möts jag av leenden,

värme och vänlighet. Det går inte en dag utan att jag blir hembjuden till någon och jag har nog aldrig rest i ett land som känns så otvivelaktigt säkert. Pittoreskt skulle vara ett direkt missvisande ord, Sri Lanka är snarare ett ganska stökigt, bullrigt och oslipat paradiset. På en liten yta, ungefär dubbelt så stort som Småland, har ölandet allt plus lite till. Det är på många sätt en närmast perfekt resedestination för den som inte kräver total förutsägbarhet.

Sri Lanka har de senaste åren toppat flera listor över länder att besöka. Självaste *Lonely Planet* listade 2013 landet som nummer ett och fler och fler turister hittar hit.

MEN ALLT ÄR INTE palmer och idyll. Sri Lanka är fortfarande märkt av den 26 år långa konflikten mellan tamilska gerillagrupper och regeringen. Båda sidorna har anklagats för grova övergrepp och attacker mot civila. Efter en hård slutoffensiv våren 2009 besegrades de tamilska tigrarna, LTTE, som var den största tamilska motståndgruppen.

I dag marknadsför sig Sri Lankas president Mahinda Rajapaksa som en landsfader. Tangalle, liksom andra platser i landet, är tapetserat med hans porträtt. Presidentens ansikte klär banderoller, affischer och billboards höga som hyreshus. I en väggkorsning räknar jag till inte mindre än tio stora affischer. Han är alltid klädd i vit särk, med en vinröd sjal runt halsen, leende och med handen höjd i en hälsning. Bland vissa är han populär och han satsar nu hårt på att bygga upp landet efter kriget. Men under hans regim frodas samtidigt en singalesisk-buddhistisk nationalism och styret är auktoritärt.

Presidentens ena bror är landets försvarsminister och den andre brodern är minister med ansvar för den ekonomiska utvecklingen. Den äldsta brodern är talman i parlamentet. Räknas ingifta släktingar och kusiner med i ekvationen genomsyrar familjen Rajapaksa det mesta i politiken.

Det finns vittnesmål och uppgifter om att över 40 000 civila, de flesta av dem tamiler, kan ha dödats bara under krigets slutoffensiv. Delar av FN vill se en oberoende utredning av misstänkta krigsbrott, men presidenten motsätter sig det. Enligt Rajapaksa är bevisen bara fabricerade och ett led i en internationell smutskastningskampanj.

Kritiken mot Sri Lanka kommer dock inte bara från FN. Amnesty, Human Rights Watch och International Crisis Group har alla det senaste året släppt rapporter om en alltmer alarmerande situation gällande mänskliga rättigheter och yttrandefrihet. Det senaste decenniet har det skett nio ouppklarade mord på journalister och 26 journalister har de senaste fem åren tvingats i exil.

Samtidigt syns tydliga och positiva förändringar, framför allt i infrastrukturen. Med hjälp av kinesiska och indiska pengar har landet nyligen fått sina första flerfliga motorvägar, lika fina och välbyggda som i vilket europeiskt land som helst.

FÖR FÖRSTA GÅNGEN på över 20 år är det nu även möjligt att åka tåg till staden Killinochi, i den krigshärjade norra delen av landet. Hit tar sig mycket få turister. Vad gäller militären är situationen den omvända: i södra Sri Lanka syns de endast sporadiskt men i norr är det desto tätare mellan arméposter och på den tillfälliga ändstationen i Killinochi vakar tungt beväpnad militär.

Tåg rälsen till staden Jaffna är under konstruktion så resan fortsätter med buss. Jaffna ligger allra längst norrut, tamilerna ser det som sin huvudstad och här var krigets epicenter. Genom fönstret skymtar röda dödskalleskyltar som markerar kvarvarande minfält. I kilometer är avståndet

Banderoller. President Rajapaksas ansikte syns överallt i centrala Tangalle.

Vardagsrum. Gatuliv i Jaffnas slum, en populär lek bland de yngre är att spela kula.

mellan Tangalle och Jaffna ungefär det samma som mellan Göteborg och Stockholm, men det känns som att resa mellan två länder. Jaffna är fortfarande en delvis militariserad stad och var och varannan korsning står under militär bevakning.

På en av Jaffnas restauranger träffar jag en tamilsk man i 30-årsåldern. Med gråten i halsen och tårfyllda ögon berättar han om bristen på frihet.

- Vi är inte fria, vi är övervakade i allt vi gör. Vi är tamiler, men vi är inte LTTE, vi är inte terrorister, ändå behandlas vi precis som om vi vore det, säger han. Den enda gången i mitt liv som jag känt mig fri var när jag under en kort period hade tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige, sedan blev det fred och jag skickades hem. Men vad hade jag att återvända till?

"ALLA ÄR RÄDDA, VI VÅGAR INTE PROTESTERA MOT NÅGOT, VÅGAR INTE VARA KRITISKA, VI HAR INGEN ANING OM VAD SOM KAN HÄNDA OM VI GÖR DET. MÄNNISKOR BLIR BORTFÖRDA FÖR ATT IBLAND ALDRIG ÅTERVÄNDA."

I byggnaden intill huserar Unicef och UNHCR och på gatorna rullar vita suvar från olika biståndsorganisationer. Deras närvaro vittnar om ett fortsatt hjälpbehov.

En sen eftermiddag beger jag mig mot havet. Passerar ett läger där militären spelar fotboll. Granne med lägret ligger Jaffnas fiskehamn och slum.

Bland resterna av det som en gång varit ett hus lever fyra generationer av den tamilska familjen Robinold, fyra generationer under samma brist på tak. Mormor Regana tittar upp mot himlen och gör gesten av en fallande bomb. Trots att kriget har varit frånvarande i snart fem år bor de fortfarande i dess betongrester. Förutom några cyklar, lite kläder och enklare köksutrustning äger de ingenting.

Regana och hennes man Robinold

Skolfin. Robinsala gör sin dotter Jennifer redo för en ny skoldag.

Dagsverke. Ett av få sätt att bevara fisk i den tropiska hettan är att låta den torka i solen.

Colombo. Växande höghus och nyrenoverad tåg räls i landets kommersiella huvudstad.

håller på att lägga ut fisk på marken så att den kan torka i solen. De frågar om jag vill ha mat. Av ren feghet säger jag nej, jag vågar inte äta inne i slummen.

Några dagar senare hälsar jag på familjen igen. Denna gång kan jag inte förmå mig att tacka nej till maten som bjuds. I en simpel metallskål blir jag serverad vildris och en curry tillagad på torkad fisk. Det är den godaste maten jag ätit i Sri Lanka. Promenaden tillbaka tar mig genom slummen - eller vad som mest liknar ett gigantiskt vardagsrum fullt av liv, glädje och öppenhet.

Trots all glädje är det tydligt att livet i slummen naturligtvis har sina baksidor. Om denna verklighet, om övervakningen och övergreppen på tamilerna vill Prem Anand, redaktören på den regeringskritiska tidningen Uthayan, rapportera. På tidningens redaktion träffar jag honom i ett rum där ena väggen pryds av ett tiotal kulhål, den andra väggen av bilder på misshandlade eller mördade journalister - fondtapeter som vittnar om en annan verklighet än den presidenten vill sprida.

PROBLEMEN FINNS DOCK inte bara i norr. Efter mitt besök i Jaffna beger jag mig tillbaka söderut. Ett tåg tar mig hela vägen ner till världsarvsstaden Galle där jag hoppar på en buss som ska ta mig längst söderut. Bussen är inredd med multireligiöst blingbling och ur högtalarna skriker lankesisk popmusik. När vi närmar oss staden Matara kliver en medelålders man ombord och dimper ner på sätet intill mitt. Medan bussen kryssar fram i trafiken och ibland gör några väl modiga omkörningar börjar vi samtala. Han är 45 år och engelskalärare, vi pratar om hans jobb, religion och platser att besöka, men när jag försiktigt frågar hur han upplever situationen i landet, lutar han säg närmre och med dämpad röst säger han:

- Alla är rädda, vi vågar inte protestera mot något, vågar inte vara kritiska, vi har ingen aning om vad som kan hända om vi gör det. Människor blir bortförda för att ibland aldrig återvända.

Mannen är buddhistisk singales och med hans ord ter sig Sri Lankas fred alltmer som en potemkukuliss som skuggar ett paradisi. □

CHECKLISTAN SRI LANKA

KRIGET: Sri Lanka blev självständigt från kolonialmakten Storbritannien 1948. De hinduiska tamilerna framtogs då relativt omgående flera av sina medborgerliga rättigheter av den buddhistiska singalesiska majoriteten. Inbördeskriget bröt ut 1983 då tamilska motståndsgupper tog till vapen för att slåss för sina rättigheter. Största gruppen var de tamilska tigrarna LTTE, som slogs för en självständig stat i norr. Efter 26 år och uppskattningsvis 100 000 döda, bestämde sig regeringen 2009 för att avsluta alla förhandlingar och i stället intensifiera de militära insatserna. Under några intensiva månader krossades allt motstånd. Den demilitariserade zon som hade upprättats för civilbefolkningen i norr respekterades dock inte och många av dem som försökte fly hamnade mitt i stridigheterna.

VISUM: Ska du besöka Sri Lanka som turist skaffar du ett digitalt visum på internet, vilket kostar drygt 200 kronor. Hemsidan som gäller är <http://www.eta.gov.lk/svisa/>. Ett officiellt visum är något krångligare att få och allt fler ansökningar avslås.

SPRÅK: Singalesiska, tamilska och engelska är alla officiella språk och det går hyfsat bra att ta sig fram med hjälp av engelska över hela landet.

ÅKA RUNT: Sri Lanka har en mycket imponerande och väl utbyggd kollektivtrafik. Det går nu att åka tåg för en billig penning från Matara i söder till Killinochi i norr och från Colombo upp till Kandy och vidare till bergsbyn Ella. Det finns även gott om busslinjer som för några kronor tar en över hela landet. För kortare resor är det tuk-tuks som gäller, utläningar betalar oftast turistpris.

ÅTA: I de flesta städer och byar finns det gott om spartanska matställen. Maten är billig och består mest av enkla curryrätter som serveras med ris. En av nationalrätterna är "Roti" en form av crêpes fyllda med allt från fisk och ägg till banan och choklad. Turistrestaurangerna längs stränderna serverar en mångfald av fisk och skaldjur som fångats lokalt. Den stora behållningen finns annars i det enorma utbudet av billig och sagolikt god tropisk frukt. I norra Sri Lanka är maten mer lik den indiska.

BOENDE: Vanligast är "guesthouses", mindre hotell som ofta drivs av familjer. Kvaliteten varierar och dyrare behöver inte alltid betyda bättre. På mindre stränder går det att hyra små bungalower. Större hotell finns än så länge bara på de populäraste turistdestinationerna.